

ERM0613

13

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԴԻ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԴԻ “ՆՈՐ ԴՊՐՈՅԻ”, ԹԻԻ 2

ԼՈՅՍ

ՄԷՐ

ԿԵՄԱՆՔ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՄՕՐԻՍ ՓԱՐՆԷՑ

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՄԱԳՈՐԾԸ

Թարգմանեց
Գ. Ա. ՄԱԼԱԹԵԱՆ

Գրաժանառ- Հրատարակիչ

ՊԻՄԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Զարմարճրլար, ԹԻԼ 32

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳԻՆ 15 ՂՐՈՒՇ

Անհերքելի նշմարաբխն մըն է այսօր թէ գիրքերը, ընկեր-
ներու պէս, իրենց պարունակութեան կամ դրոշմին համեմատ,
բարի կամ չար ազդեցութիւն մը կը գործեն ընթերցողին վրայ,
մասնաւոր երբ դեռասի է ընթերցողը:

Իբր դաստիարակ, ցաւելով սակայն տեսած ենք շատ անգամ
դպրոցական տղոց ձեռքը՝ գիրքեր որոնք, տեղի բարքերու եւ ոճա-
պատ աւարտներու նկարագրութեամբ, անբարոյութեան ժահրը
կը ներարկեն մասադ սերունդին, սպառնալով այլաստեղծ գակի.
եւ, այսպէս, կը մարեն անոր մէջ ինչ որ թերեւս Լոյս պիտի
ծագեցրներ, կը թռցնեն ինչ որ Սէր պիտի ծրլեցրներ, եւ
կը սպաննեն ինչ որ Կեանք պիտի ծնուցաներ, ընկերութեան ա-
պագայ բարօրութեան համար:

Գեթ մասամբ, օր մը իրականացնելու փափագով բաղձալի
կարելիութիւնները որոնք, յոռի գրքերու երեսին, կը չփանան այս
կերպով, կը սկսին հրատարակութեան տալ տոյն մատենաշարին տես-
րակները որոնց հրատարակային ընթերցումը, մեր կողմանէ,
ի յուր «Նոր Դպրոցի» աշակերտաց, անոնց առաւօտեայ աղօթքի
պահերուն՝ ստատած է արթնցընելու, տարբեր տարիքի տղոց մէջ.
ազնիւ հետաքրքրութեանց հրապոյր, ներշնչած է անոնց ինք-
նագաւազացումի եռանդ, անձնավստահութեան կորով, ու նաեւ
համեմատութեան ոգի եւ ընկերասիրութիւն:

Վստահ ենք թէ այս տեսակներու ընթերցումը՝ ոչ միայն
մեծ հաճոյք պիտի պատճառէ ուրիշ դպրոցականներու եւս, այլ
նաեւ նոյն բարերար ազդեցութիւնը պիտի ընէ անոնց, ամենուն
վրայ ընդհանրապէս:

«Նոր Դպրոցի» ի տոյն մատենաշարով, կը յուսանք, ծնող-
ներու եւ կրթական պաշտօնեայներու՝ առ հասարակ հայրա-
քած ըլլալ բարեյարմար օժանդակներ, իրենց դաստիարակչական
դժուարին պաշտօնին մէջ:

Կը յուսանք դարձեալ թէ շա՛տ ընդարձակ պիտի ըլլայ այս
Մատենաշարին օժանդակութեան շրջանակը եթէ՝ Յեղիկ ազնուա-
ցման նախանձախնդիր անհասներ ու բարեւոր մարմիններ, ծը-
նողագուրկ դժբաղդ տղոց դիւրութիւն ընծայեն կարդալ գայն:

Տեղեւոր յոյսեր որոնք կը գօտեւորեն մեզ հանդէպ մեր նոր
ձեռնարկին պատահաւոր աշխատութեանց, եւ կանխաւ կը պա-
րարեն մեր սիրտը ուրախութեամբ:

Լ Ո Յ Ս

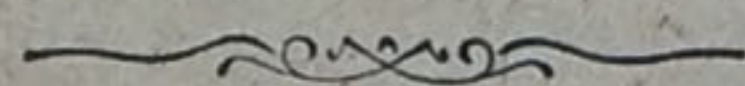
Ս Է Ր

Կ Ե Ա Ն Ք

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մ Օ Ր Ի Ս Յ Ա Ր Ն Է Ց

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՄԱԳՈՐԾԸ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

Գ. Ա. ՄԱԼԱԹԵԱՆ

ԳՐԱՎԱՃԱՌ - ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ

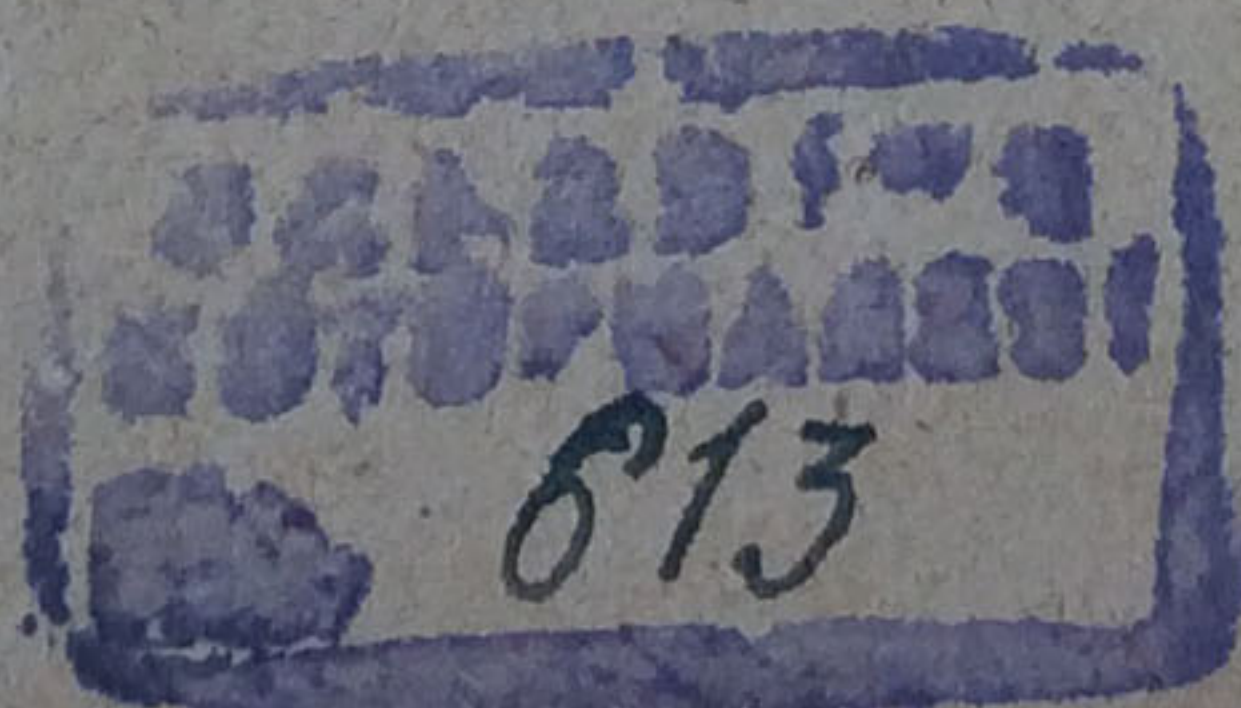
ՊԻՄԵՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

2 ամսահրլար, Թիւ. 32

Կ. ՊՈԼԻՍ

1925

Տպագրութիւն «ԱՐԵԻ»

Կ. Պոլիս, Պապր Աշի Ճասսկսի, Թիւ 73

№ 3

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՄԱԳՈՐԾԸ

Ա. — ԳՕՐՆԷԼԻ ՄՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Ժէ. Դարուն կ'ապրէր փոքրիկ տղայ մը որ 1629ին ծնած էր . շատ խելացի էր և շատ ուսումնասէր . կը կոչուէր Քրիստիան Հիւճէնս : Անոր հայրը՝ Լա Հէյի մէջ , բնակարան ընտրած էր մին հոլանտական այն սիրուն տուներէն որոնք Տէլֆդեան փաւեակներով զարդարուն ժեռաւոր պատեր ունին : Թէև հազիւ տասներկու տարեկան կար Հիւճէնս , երաժշտութեան , աստեղագիտութեան և բնաբանութեան սքանչելի դասեր կուտար հայրն անոր : Քրիստիան մեծ եռանդով կ'աշխատէր այս գիտութիւններուն , բայց ամէնէն աւելի մեքենաներն էին որ հաճոյք կը պատճառէին իրեն . խանդավառ սէր ունէր մեքենագիտութեան համար և ուրիշ բանի վրայ չէր խորհեր բայց եթէ անիւներու , անոնց ընդագուցման , շարժումի և շարժիչ ուժի վրայ :

Շատ մատաղ հասակէն սկսեալ , կ'երթար մէկուն վրայ այն ջրանցքներուն որոնցմէ շատ կը գտնուին Լա Հէյի շրջակաները , և՛ առ ի չգոյէ ու է շարժիչ ուժի , օգուտ կը քաղէր ջուրի հոսանքէն , բանեցնելու համար անուասարքը զորս կը հնարէր կը գտնէր և զորս հանճարամիտ կերպով կը կազմէր :

Օր մը , քանի մը ընկերներու հետ կը
գտնուէր ջրանցքին եզերքին վրայ :

« Հիմա , կ'ըսէ անոնց , պիտի շինեմ աղօրի
մը որ պիտի դառնայ ջուրին վրայ : »

— Այդքան դիւրին բան չէ ատիկա , պա-
տասխանեց անոնցմէ մէկը :

— Համբերեցէ՛ք , պիտի յաջողիմ ես :

« Հիմա պիտի շինեմ աղօրի մը որ պիտի դառնայ ջուրին վրայ »

Պարզ դանակի մը միջոցաւ , եղեւնափայտի
քանի մը տախտակներով , հաստատեց բազմա-
նիւ մեքենայ մը . այս մեքենային անիւները
ջուրէն մղուելով՝ մուրճ մը կը բանեցընէին և
այս նորօրինակ ճրճրակը , աղմկալի ու դաշ-
նաւոր , այն ատեն միայն կը դադրեցընէր իր

Ժխորր երբ փակոցով կ'արգիլուէր ջուրն հոսելէ :

«Կեցցէ, կեցցէ» պոռացին Քրիսդիանի պզտիկ բարեկամները, հիացած այս հրաշակերտին դիմաց, բայց ա՛լ աւելի մեծ եղաւ անոնց զարմացումը երբ տեսան թէ փայտէ մարդեր շարժումներ կը կատարէին այն աղօրիին միջոցաւ : Մէկը փայտ կը սղոցէր, ուրիշ մը մուրճով կը զարնէր, ուրիշներ բաբանի մը վրայ կը խաղային, մերթ շուտ, մերթ դանդաղ, ըստ այն արագութեան զոր ջուրը կը հաղորդէր մեքենային :

Փոքրիկ մեքենագործին համար յաղթանակ մը եղաւ այս յաջողութիւնը, և հայրիկին իմաց տուին զայն : Սակայն, հայրիկը կ'ըսէր թէ իր որդին չափէն աւելի ժամանակ կը վատնէր հնարագիտութեանց և հետազօտութեանց համար որոնք աւելի խաղ կը թուէին իրեն քան թէ լուրջ ուսումնասիրութիւն . բայց Քրիսդիանի մօրեղբայրը, մօրեղբայր Գօրնէլին, Տիկին Հիւճէնսի եղբայրը, միշտ պաշտպան կը կանգնէր իր քեռորդւոյն և սանիկին :

Ոսկեղէն սրտով, ընտիր բնաւորութեամբ՝ ուսեալ մարդ մըն էր ան . մին այն ֆլամաններէն որոնք կեանքին վրայ լաւ աչքով կը նային : Շատ կը սիրէր Քրիսդիանը :

«Այս տղան, կ'ըսէր երբեմն Պ. Հիւճէնս, պարապ բաներով շատ կը զբաղի և չի խորացընէր այն գիտութիւնները զորոնք կը սորվեցընեմ իրեն : »

— Ինչպէ՞ս կ'ուզէք, կը հարցընէր մօրեղ-

բայրը , ժպտելով , որ տասներկու տարեկան
բզեզ մը խորապէս սորվի աստեղագիտութիւն ,
բնաբանութիւն և մինչեւ իսկ թուաբանու-
թիւն : Անոնց տարրական ուսուցումը բա-
համարեցէք և թող տուէք որ քիչ մը զբօսնու :

— Օհ , դուք , սիրելի՛դ իմ Գօրնէլի ,
կ'արդարացրնէք միշտ զինքը :

— Կ'արդարացրնեմ , վասն զի տղու մը վրայ
հետազօտիչ ու հնարիչ այս ոգին շատ հաճելի
կուգայ ինծի , և վասն զի անիկա յայտարար
նշան է թագուն հաճարի : Անկէ զատ , ո՞չ
միթէ հնազանդ ու սիրելի է Քրիստիան :

— Այո՛ , անտարակոյս :

— Բարեկիրթ և ուսումնասէր չէ՞ միթէ :

— Այդ նկատմամբ յանդիմանելի կէ՛տ մըն
ալ չունի , բայց խաղը չափէն աւելի կը սիրէ :

— Ձեր խաղ ըսածը պարզապէս փափագն է
սորվելու և փորձարկելու այն գիտութիւնը
զոր ամէնէն շատ կը սիրէ , այսինքն մեքենա-
գիտութիւնը : Կ'ուզէ հասկնալ այն բաները
որոնք ուշադրութիւնը կը գրաւեն , և ճի՛շդ այդ
հետաքրքիր ոգիին վրայ է որ կը հիանամ : Ի՛նչ ,
կը ցաւի՞ք ունենալնուդ համար որդի մը որ
թերեւս ապագային մեծ գիտուն մը պիտի
ըլլայ և իր երկրին փառքը պիտի հանդի-
սանայ :

— Օհ , օհ , քիչ մը կ'աճապարէք , Գօրնէլի :
Առ այժմ , պէտք է զոհ ըլլանք եթէ կարողա-
նանք լաւ դպրոցական մը դարձընել զինքը :

— Այո՛ , բայց մի՛ խափանէք իր ճաշակները :

Բ. — ՔՐԻՍԴԻԱՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՀՆԱՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դեռատի Հիւճէնսի սենեակը ճշմարիտ միւսէոն մըն էր ուր սիրով կը հաւաքէր իրեն տարեկից ընկերներէն ոմանք, անոնց ցոյց տալու համար իր հնարագիտութիւնները, իր մեքենական յօրինուածքները : Դարտակներով (bobine) և երկաթէ թելերով, շինած էր փոքրիկ թատրոն մը խամաճիկներու որոնց սրունքներն ու թելերը ըստ կամս կը շարժէին և իր հրաւիրած տղեկներուն մեծ ուրախութիւն կը պատճառէին :

Անոնցմէ մէկը, որուն անունն էր Բիդէր Լուգ գծագրութեան մասնաւոր տաղանդ ունէր :

— Բիդէ'ր, ըսաւ օր մը իր բարեկամը, անաթուղթի երիզ մը . իրարու ետեւէ վազող ձիեր գծէ ասոր վրայ և պիտի տեսնես թէ ի՞նչպէս կենդանութիւն պիտի տամ ես անոնց :

— Կենդանութիւն, թուղթի վրայի պատկերներուօն :

— Դուն գծէ' ձիերը և պիտի հասկնաս որ սուտ չեմ ըսեր : »

Մանկատի Բիդէրը քիչ մը ետքը անոր ձեռքը տուաւ թուղթի երկար երիզ մը որուն վրայ ձիեր, յաջորդաբար, իրարու ետեւէ կը քայլէին :

« Վաղն եկէք, զիս տեսէ՛ք » ըսաւ Քրիստիան իր ընկերներուն :

Շինեց գլանաձեւ տեսակ մը տուփ որ

դիւրութեամբ կը դառնար առանցքի մը վրայ : Նկարները , որոնք տուփին ներսի կողմը փակցուած էին , կը ցոլանային՝ առանցքին վրայ հաստատուած հայելիներուն մէջ : Երբ տուփը դարձրնէին , պատկերները յաջորդաբար կ'երեւային հայելիներուն մէջ և ձիերը , կարծես իրարու ետեւէ քառատրոփ կը վազէին : Այս խաղալիքը , որ կատարելագործուած է մեր օրով , կ'ըսուի շարժադէս (praxinoscope) և կը նշանակէ՝ շարժման մէջ գտնուող պատկերները դիտող գործիք :

— Ի՞նչ սիրուն է , կը պոռային տղաքը , կարծես թէ ձիերը իրաւցընէ ձիեր են և ոչ թէ պատկեր :

— « Իմ գծագրութիւնս ի՞նչպէս կը ցար փոխակերպել » հարցուց Բիդէր :

Քրիսդիան իր բարեկամներուն հասկցուց իր հնարքը . սովորութիւն ըրած էր՝ իր յօրինուածքներուն բացատրութիւնը տալ :

Օր մը , ուղեց հիմնովին քննել մայրիկին յարադաշնակը (clavecin) : Անոր բացակայութենէն օգուտ քաղեց և բացաւ այս գործիքը որ երկար ատենէ ի վեր կը հետաքրքրէր զինքը :

— Կը փափագիմ , ըսաւ իր փոքրիկ բրոշը , վիճելմիտէին , հասկնալ գաղտնիքն այս նուագարանին որ ա՛յնքան անուշ և ա՛յնքան այլազան ձայներ կը հանէ երբ մատներով զարնենք փղոսկրէ այս ստեղնաշարին :

— Շատ հետաքրքրական ըլլալու է ներսի

կողմը, յարեց վիհէլմինէն, բայց մէջը նայիլ
անկարելի է:

— Անկարելի: Այդպէ՞ս կը կարծես: Արդ,
պիտի ջանամ բանալ զայն և քեզի ցոյց տալ
խորհրդաւոր մեքենան որ պարփակուած է
այս մեծ տուփին մէջ:

Օր մը ուզեց հիմնովին բնել մայրիկին յարադաշնակը

— Քրիստիան, ո՛չ, մի՛ դաշիր յարադաշ-
նակին: Եթէ խանգարես, չպիտի կրնաս
երբեք ամէն բան իր տեղը դնել նորէն. և
ի՞նչ պիտի ըսեն այն ատեն մեր ծնողքը:

— Քուրի՛կ, երկար ատենէ ի վեր է որ
մօտէն կը քննեմ այս յարադաշնակը. գիտեմ
թէ ո՛ր մասերը վերցընելու է ամէնէն առաջ:

Դաշնակայարդարներուն ըրածին պէս ըրաւ
գրեթէ . յարադաշնակին վրան բացաւ . յետոյ ,
յաջորդաբար , այն երկու փեղկերը՝ որոնք
անոր առաջակողմը կը փակեն : Երկու տղաքը ,
քոյր ու եղբայր , զմայլած , կրցան դիտել իրե-
րախառնումը պղնձէ լարերուն և շարժումը
մուրճերուն որոնք կը զարնեն անոնց , անմի-
ջապէս որ մատներով կոխուի փղոսկրէ ստեղ-
նաշարին վրայ :

« Հրաշալի է , կը պոռար Վիլհելմինէն ,
մայրիկն ի՞նչպէս չի շուարիր այսքան լարե-
րուն վրայ որոնք իրարմէ տարբեր երկայնու-
թիւն ունին :

Մինչդեռ պզտիկ աղջիկը մատներովը ,
մեղմիւ լարերէն մէկ քանին կը թրթռացընէր ,
Քրիսդիան կը դիտէր նուագարանին մէջ առաջ
եկած շարժումները և դիւրութեամբ կ'ըմ-
բռնէր անոր բաղկացուցիչ մասերը :

Ձեռքի քանի մը ճարտար շարժումով , նո-
րէն գոցեց տուփը որ ունէ խանգարում չէր
ունեցած :

« Հիմա պէտք է որ ամէն բան իր տեղը
դնենք , ըսաւ , հասկցանք թէ ինչպէ՛ս հաճելի
ձայներ կ'արտաբերէ յարադաշնակը : »

« Հիմա , ըսաւ մանկատի մանչը , ես ալ
պիտի կրնամ շինել գործիք մը որ աղուոր
ձայներ պիտի հանէ :

 — Բայց , առարկեց Վիլհելմինէն , յարա-
դաշնակին նման տուփ չունիս դուն . ի՞նչպէս
կրնաս ունենալ արոյրէ բարակ ու փայլուն
թելեր՝ նման անոնց զորոնք տեսանք ասոր

մէջ : Հապա փոքրիկ մուրճե՞րը որոնք այս
թելերուն կը զարնեն . ի՞նչպէս ձեռք պիտի
անցընես զանոնք :

— Եթէ ասոնք ամէնը ունենայի , Վիլհելմի՛նէ , վստահ եմ որ պիտի կրնայի ասոր պէս
յարադաշնակ մը կազմել . բայց մտքէս չեմ
կրնար անցընել որ այսքան սուղ բաներ ձեռք
պիտի բերեմ . ուստի պզտիկ նուագարան մը
միայն պիտի շինեմ : Տարբեր ձայներ առաջ դա-
լուն պատճառը , լարերուն տարբեր տարբեր
երկարութիւն ունենալն է . արդ , պիտի տես-
նես թէ քեզի պիտի շինեմ փոքրիկ յարադաշ-
նակ մը զոր մատներովդ պիտի նուագես դիւ-
րութեամբ :

— Ո՛հ , Քրիստիան , որքա՛ն երջանիկ
պիտի ըլլայի : Բայց կարելի՞ է միթէ :

— Կը տեսնե՛ս :

Քրիստիան ձեռք ձգեց խիստ թեթեւ փայտէ
տուփ մը որուն վերի մասը բաց էր : Տուփին
վրայ՝ անոր երկայնութեանը՝ զուգահեռական
երկու առասաններ պրկեց և գնաց գտաւ
դրացի ապակեգործը որ հօրը բարեկամն էր :
Այս բարեկամը ունէր այլ և այլ մեծութեամբ
ապակիի կտորուանքներ որոնք տուներուն մէջ
դրուած ապակիներուն աւելցուկներն էին :

« Մեծ ազնութիւն մը ըրած պիտի ըլլա-
յիք , ըսաւ անոր Քրիստիան , եթէ հաճէիք՝
նեղ ու տարբեր երկայնութեամբ՝ սա օրինա-
կին ձեւով ապակիի շատ մը շերտեր կտրել
իւծի համար : »

Եւ ցոյց տուաւ թուղթի կտոր մը զոր

խնամով կտրեր էր՝ չափերն առնելով իր տուփին վրայէն :

« Սիրով, իմ փոքրիկ Քրիսդիանս, ատկէ դիւրին ի՞նչ կայ, » պատասխանեց ապակե-գործը և մէկ քանի վայրկեանի մէջ, կրտսերեց երեսունի չափ տարբեր երկայնութեամբ շերտեր :

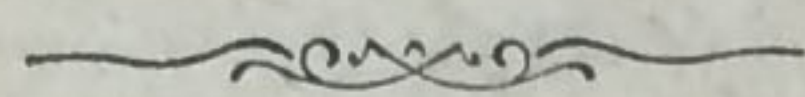
Քրիսդիան՝ իր անձնական համեստ քսակէն վճարել ուզեց օգնիւ մարդուն աշխատութեան վարձքը . բայց սա սկսաւ խնդալ .

« Դրամդ պահէ, տղա՛ս, ըսաւ, և զգոյշ եղիր որ ապակիի այս կտորներով մէկ տեղդ չի կտրես : »

Քրիսդիան, երբ տուն դարձաւ, ապակիի շերտերը հաստատեց զուգահեռական լարերուն վրայ, ամէնէն երկայններէն սկսելով հետգհետէ ամէնէն կարճերը, և ունեցաւ գրեթէ ձայնաշարին բոլոր ձայները . բայց բազմիցս փորձելէ ու մէկէ աւելի անգամներ ապակե-գործին բարեսիրութեան դիմելէ ետքն է որ կրցաւ յառաջ բերել ձայներու կատարեալ շարք մը :

Պողպատէ զսպանակի մը միջոցաւ, մէն մի շերտի վերնակողմը զետեղեց խիցէ փոքրիկ մուրճ մը, որ կը գտնուէր գաւազանիկի մը ծայրը : Այս գաւազանիկը միացած էր՝ մէն մի ապակիի համապատասխան փայտէ մատին հետ . եթէ մատին վրայ կոխէին, մուրճը վար կ'իջնէր կը զարնէր ապակիէ շերտին և յստակ ձայն մը լսելի կ'ըլլար : Անմիջապէս որ կոխելէ դադրէին, մուրճը կը շտկուէր վեր կ'ելլէր :

Շատ պարզ այս գործիքով, Քրիստիան յա-
ջողեցաւ ուրախութեամբ, տեղւոյն ծանօթ
թողովրդական քանի մը եղանակներ արտա-
բերել: Իսկ քոյրը ա՛յնքան բարեբաղդ կ'զգար
ինքզինքը որ այլ եւս անդադար կը նուագէր
իր փոքր յարադաշնակը:

Գ. — ԺԱՄԱՅՈՅՑ ՄԸ՝ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ

Գօրնէլի մօրեղբայրը ամէն օր ուրախու-
թեամբ կը տեսնէր որ Քրիստիանի մեքենա-
գիտական ճաշակները կը զարգանային. ուստի
և պարտք կը դնէր անոր ծնողացը վրայ որ
գօլէժ դրկեն զանի՝ որպէս զի հոն հաստատուն
կրթութիւն մը ստանայ և իր ընտիր յատկու-
թիւնները զօրացնէ:

Բայց Քրիստիան շատ մատաղատի էր դեռ,
և մայրը չուզեց բաժնուիլ անկէ: Անհրաժեշտ
գիրքերը հայթայթեցին անոր և կարգեցին
դասդիարակ մը՝ աւելի լուրջ ուսմանց պատ-
րաստելու համար զանի:

Օր մը, մայրը որ բարեսիրական գործե-
րով շատ կ'զբաղէր, զանի տարաւ քաղքին մէկ
ապաստանարանը ուր կը յաճախէր՝ այցելու-
թիւն տալու աղքատներուն և հիւանդներուն:
Եւ մինչդեռ ինք կ'երթար տեսնել տնօրէնը,
Քրիստիանն ու Վիլհելմինէ քոյրը թողուց
սպասման սրահին մէջ որ՝ ըստ հոլանտական նո-
րոյթին, լեցուն էր հին կարասիներով: Ման-

կատի տղուն ուշադրութիւնը գրաւեց, ամէ-
նէն աւելի, ծանրոցով հին ժամացոյց մը որուն
միօրինակ դիմ դաժը միայն կը խանգարէր ըն-
դարձակ սրահին լուսթիւնը :

Մանկաւի տղուն ուշադրութիւնը գրաւեց ծանրոցով հին ժամացոյց մը

«Տե՛ս, ըսաւ քրոջը, սա սլաքները
որոնք ժամերը ցոյց տալով կը դառնան, սա
ծանրոցները որոնք կամաց կամաց վար կ'իջ-
նեն, սա երկաթէ երկայն ձողը որ ա՛յնքան
կանոնաւորութեամբ կը ճօճէ : Որչա՛փ կը փա-

փագէի աղէկ մը հասկնալ այն յօրինուածքը
որ կեանք կուտայ այս ժամացոյցին : »

Եւ կը շօշափէր ծանրոցները , վար կ'առ-
նէր զանոնք , նորէն տեղը կ'անցընէր , ճօճա-
նակը կը կեցընէր և նորէն կը բանեցընէր , հետ-
զհետէ աւելի հետաքրքրուած և անձկալի՜ր՝
հասկնալու այս մեքենային զադտնիքը :

« Կ'աղաչեմ , Քրիստի'ան , կը կրկնէր քոյրը ,
մի' դպչիր այդ ժամացոյցին : Ի՞նչ պիտի ըլլայ ,
եթէ աւրես ու այլ եւս չի բանի :

— Բնաւ մի' վախնար , քուրի'կ , չեմ աւ-
րեր . միայն կ'ուզեմ նայիլ մէջը :

Եւ , աթոռի մը վրայ ելլելով , վար առաւ
ժամացոյցը և սեղանի մը վրան դրաւ :

« Քրիստի'ան , Քրիստի'ան , կը վախնամ , կը
պոռար Վիլհելմինէն , հիմա թերեւս կուգան և
քեզ կը յանդիմանեն խստիւ : »

Բայց Քրիստիան արդէն բացեր էր տու-
փին առաջակողմի մասը , այսինքն այն փոքր
տախտակը որ ալօսիկի մը մէջ կը սահէր , և
յօրինուածքն ամբողջապէս կ'երեւար իր շրաց-
եալ աչքերուն . ահա՛ գլանը կամ թմբուկը
որուն վրայ կը փաթթուի՝ ծանրոցները բռնող
առասանը , ահա՛ ատամնաւոր անիւները որոնք
իրարու մէջ անցուած են , ճօճանակը որ
աջէն ձախ կը ճօճէ և ամբողջ շարժումը կը
վարէ , ահա՛ երկու սլաքները որ երեսի տախ-
տակին վրայ իրենց շրջանը կը կատարեն :

Մէկ ակնարկով , Քրիստիան կ'ըմբռնէ ժա-
մացոյցին օրէնքներն ու ընթացքը : Վիլհելմ-

մինէն , ինքն իսկ , շատ հետաքրքրուած , այլ
եւս ձայն չի հաներ և կը սքանչանայ այս հրա-
շալի մեքենային վրայ :

Իրաւ է որ ամենապարզ դրութեամբ շին-
ուած էր ժամացոյցը , առանց հնչակի , և իրաւ
է որ անուսարքը յօդուածոյ շէր ինչպէս
կ'ըլլայ այժմու ճօճանաւորներուն մէջ : Տղան ,
իւր դանակով , անմիջապէս քակեց սլաքներուն
պտտտակները և հանեց երեսի տախտակը :
Յետոյ , կարգն եկաւ անիւներուն , թմբուկին
և ճօճանակին : Այս այլադան կտորները կար-
գով կը շարէր սեղանին վրայ՝ ուշադիր :

Վիլհելմինէն վախէն կը դողար . ամէնէ
թեթեւ աղմուկի մը , սիրտը ուժգին կը բա-
բախէր :

« Օ՛հ , Քրիսդի՛ան , Քրիսդի՛ան , ի՞նչ կ'ընես ,
կ'ըսէր ան , արցունքն աչքերուն մէջ , չպիտի
կրնաս այլ եւս իրենց տեղը դնել այս անիւ-
ներն ու այս սլաքները : Ի՞նչ պիտի ըսէ այս
հաստատութեան տնօրէնը , երբ տեսնէ թէ
ժամացոյցը բոլորովին աւրուեր է :

— « Հանդարտէ՛ , Վիլհելմինէ , տեսայ ես
և հասկցայ : Հիմա , իւր առջի վիճակին մէջ
պիտի դնեմ նորէն ժամացոյցը : »

Կը պատրաստուէր ամէն մէկ կտորը իւր
տեղը դնելու , երբ մէկէն մէկ դուռը բացուե-
ցաւ և դռնապանը ներս մտաւ : Ապշած՝ կանգ
առաւ երբ տեսաւ թէ պարապ է ժամացոյցին
տուփը և սեղանին վրայ ցիր ու ցան դրուած
են անիւները : Կարծեց թէ տղան շարութեամբ
քակեր էր զայն :

— Ի՞նչ ես ըրեր, թշուառական տղայ, պոռաց, ո՞վ հրաման տուաւ քեզի ձեռք զարնել այս ժամացոյցին և այս վիճակին բերել զայն : Ձե՞ս գիտեր թէ հազուագիւտ ու թանկագին առարկայ մըն է և թէ ճարտար ժամագործ մը միայն կրնայ զայն շտկել :

— Ես ինքս պիտի շտկեմ, յարեց Քրիստիան, տեսէ՛ք, արդէն քանի մը անիւ դրի իրենց տեղը :

— Բան մը չի կոտրեցի՞ր մէջէն : Կտորներէն ու է մէկը չի կորսնցուցի՞ր :

— Ամէնն ալ հոս են, կարգով :

— Եւ դուն, քեզի պէս լամուկ մը, կը յաւակնի՞ս կազմել նորէն այս ժամացոյցը զոր քակեր ես :

— Այո՛, որովհետեւ հիմա հասկցած եմ ամէն մէկ կտորին տեղը և կատարած դերը :

Դռնապանը, գրգռուած այս պատասխանէն զոր կը նկատէր իբր յաւակնոտ և գոռոզութենէ թելադրուած, պիտի բռնէր Քրիստիանի թելէն ու արգիլէր անիւներուն դպչիլ, երբ տնօրէնը և Տիկին Հիւճէնս սրահը մտան :

« Տեսէ՛ք, ըսաւ դռնապանը, ի՛նչ ըրեր է սա անխոհեմ տղան : »

Քրիստիանի մայրը շուարած մնացած էր, բայց տնօրէնը՝ խելացի և ուսեալ մարդ, մէկ ականարկով տեսած էր այն կանոնաւորութիւնը որով տղան զանազան կտորները շարած էր սեղանին վրայ : Գօրնէլի մօրեղբօր բարեկամ ըլլալով, ծանօթ էր Քրիստիանի մեքենագի-

տական արտակարգ ընդունակութեանց և հասկցաւ թէ ո՛չ չարութեամբ էր և ո՛չ աւրելու նպատակով որ այս տղան քակեր էր ժամացոյցը, այլ անոր յօրինուածքը ուսումնասիրելու համար :

Տնօրէնը եւ Տիկին Հիւնէնս սրանք մեան :

« Տղա՛ս, ըսաւ, այս ժամացոյցը քակեր ես բան սորվելու նպատակաւ. առանց իմ հրամանիս՝ այդ բանը ըրած ըլլալովդ համար միայն կը մեղադրեմ քեզ : Միակ պատիժդ այն պիտի ըլլայ որ հո՛ս պիտի մնաս մինչեւ որ բոլորովին շտկես կազմես ժամացոյցը : »

Քրիստիան, տնօրէնին հաւանութենէն սփոփուած, սկսաւ աշխատիլ, և՛ քանի մը ժամ ետքը, ժամացոյցը իր տեղը դրուելով՝ սքանչելի կերպով կը բանէր և ժամերը ցոյց կուտար իբրեւ թէ երբեք քակուած չըլլար :

Դ. — ՏՕՆԱԿԱՆ ՓԱՌԱՊԱՆԾ ՕՐ ՄԸ

Առտու մը , Քրիստոսի ծնողքը , երբ իրենց ճաշասրահը մտան , ապշած մնացին տեսնելով պատին վրայ կախուած ժամացոյց մը որուն զուարթ դիմ դափր՝ ամենամեծ կանոնաւորութեամբ կը լսուէր :

Եղեւինի փայտէ շինուած էր : Ճերմակ ջրդեղով ներկուած երեսի տախտակը՝ տասներկու մթազոյն ժամերով ու պղինձէ սլաքներով , որոշապէս աչքի կը զարնէր ժամացոյցին ճակատին վրայ , որ զարդարուած էր՝ ակնապարար վառ ծաղիկներով : Ծանրոցները ձոյլ երկաթէ էին և բռնուած ամրահիւս լարերով :

Ճօճանակը կազմուած էր կաղնեփայտի գաւազանիկէ մը՝ պղինձէ սկաւառակ մը՝ ծայրին : Տուփը , պարզ , բայց շքեղ , կը յիշեցընէր կկու ժամհարները որոնք մեր օրով ընդհանրացած են նոյն իսկ գիւղերու մէջ :

«Տե՛ս , տե՛ս , պոռաց , Տիկին Հիւճէնս՝ ուրախ զուարթ , իր ամուսնոյն , որպիսի անակընկալ : Ժամացոյց մը գնեցիր վերջապէս : Երկա՛ր ատենէ ի վեր , ես ալ կ'ուզէի հատ մը ունենալ :»

Պէտք է ըսել թէ այն ատենները՝ պերճանք մըն էր ժամացոյց ունենալը և թէ քիչ ընտանիքներ , նոյն իսկ հարուստ ըլլալով , կը վայելէին այս առաւելութիւնը :

« Ե՞ս, յարեց Պարոն Հիւճէնս, բնաւ բան մը չգնեցի . ես ալ՝ քեզի չափ՝ ապշած մնացած եմ տեսնելով այս խորհրդաւոր ժամացոյցը զոր դրեր են մեր ճաշասրահին մէջ :

— Թերեւս Գօրնէլի եղբայրս նուիրած է...

— Ատիկա հաւանական է . . .

— Հիմա կը հասկնանք . իր ձայնն է զոր կը լսեմ գաւիթէն :

Գօրնէլի մօրեղբայրը շուտով ներս մտաւ, միշտ գոլարթ ու ժպտուն :

— Եղբա՛յր, ըսաւ Տիկին Հիւճէնս, շատ ազնիւ էք, հաճելի անականկալ մը ըրեր էք ինծի :

— Ա՛հ, այս սիրուն պզտիկ ժամացոյցը, գոչեց Գօրնէլի մօրեղբայրը, շնորհակալութիւն մի՛ յայտնէք ինծի, զայն ձեզի տուողը ես չեմ . . .

— Ո՞վ է ուրեմն : Շատ զարմացած չէք երեւիր դուք և տեղեակ ըլլալու էք գաղտնիքին . . .

— Է՛, ուրեմն, իմ սիրելի քեռորդիի՞ս պէտք է շնորհակալ ըլլաք, վասն զի ա՛ն է որ ձեզի կը նուիրէ այս գոհարը :

— Քրիսդիա՞նը : Բայց դրամ չունի ան :

— Ատո՛ր համար, չի գնեց, այլ շինեց :

— Շինե՛ց այս ժամացոյցը, իմ փոքրիկ Քրիսդիա՛նս, ըսաւ Տիկին Հիւճէնս, բայց անկարելի է : Կատակ կ'ընէք, եղբա՛յր :

— Օ՛ն, Գօրնէլի՛, յարեց հայրը, լուրջ խօսէ : Ժամացոյց շինելու կարող չէ Քրիս-

դիւան • այդ բանը կը պահանջէ մասնագիտա-
կան ուսում և մեծ փորձառութիւն :

— Հաստատապէս կ'ըսեմ ձեզի թէ Քրիս-
դիան մինակը շինեց այս մեքենան որ շատ
աղէկ կը բանի : Ուսումնասիրելէ ետքը աղ-
քատաց ապաստարանին ժամացոյցը որուն յօ-
րինուածքն անմիջապէս ըմբռնեց , կրցաւ իմ
տանս մէջ քննել հնչակաւոր ուրիշ ժամացոյց
մը զոր բարեկամներէս մէկը փոխ տուաւ ինծի,
և այսչափը բաւական եղաւ որ անիկա կարե-
նայ արտադրել այս պզտիկ հրաշակերտը զոր
ահա կը տեսնէք :

— Իրա՛ւ հրաշալի է , գոչեցին Պարոն և
Տիկին Հիւճէնս :

— Այո՛ , հրաշալի , այս աղան գիտական հան-
ճար ունի , ինչպէս որ ուրիշ մէկը երաժշտական
կամ բանաստեղծական հանճար կ'ունենայ :
Ինքն անձամբ ձեւեց տաշեց ատամնաւոր
անիւները , առանցքները , ճօճանակը , ամ-
բողջ անուասարքը : Ինք կազմեց հնչասարքի
շարժումը՝ սա երեք սիրուն զանգակիկնե-
րով որոնց մուրճ մը կուգայ կը զարնէ և
ժամերը կը ծանուցանէ : Իմ դերս շատ պարզ
եղած է անոր շինութեան մէջ • ես միայն հայ-
թայթեցի սլաքները , ծանրոցները , փայտը , և
ներկեցի երեսի տախտակն ու ծաղիկները
որոնք անոր զարդը կը կազմեն : Իմ փոքրիկ
ժամագործս ասով ցոյց տուաւ հրաշալի տա-
ղանդ մը , նաև սքանչելի սիրտ մը • վասն զի
ուղեց որ այս ժամացոյցը ձեր ճաշասրահը

զարդարէ՛ իր մայրիկին ծննդեան տարեդար-
ձին ճի՛շդ օրը :

— Իրա՛ւ է : Այսօր իմ ծննդեանս տարե-
դարձն է : Օ՛հ , սիրելի՛ տղաք : Չարմացած
էի որ դեռ քովս չեն եկած՝ ամէն տարուան
պէս , իրենց բարեմաղթութիւններն ընելու

Ապշած մնացին տեսնելով պաշին վրայ ժամացոյց մը :

— Ուզեցին նախ որ այս անակնկալը վա-
յելել տան ձեզի . երկուքն ալ հոն են , Քրիս-
դիանն ու Վիլհելմինէն , որոնք կը սպասեն իմ
նշանիս և ժամացոյցի նշանին :

Նոյն վայրկեանին դաշնակաւոր սիրուն
հնչիւն մը լսուեցաւ . զանգակիկներն էին
որոնք կէս օրը կը ծանուցանէին և զուարթու-

Թեամբ սրահը կը լեցընէին իրենց արծաթեայ հնչիւններով :

« Եկէ՛ք, տղաքներս », պոռաց Գօրնէլի մօրեղբայրը :

Քրիսդիան, յուզուածն կարմրած՝ Վիլհելմինէին հետ ներս մտաւ, իւրաքանչիւրը իր ձեռքը բռնած էր ծաղկի փառաւոր փունջ մը .

Քրիսդիան եւ Վիլհելմինէ ներս մտան, բռնած ծաղկի փառաւոր փունջեր :

Անոնք նետուեցան բազուկներուն մէջ իրենց մօր որ ուրախութենէն կուլար :

Անոնց հայրը անդին կը դարձընէր երեսը՝ ծածկելու համար արցունքները որոնք արտեւանուքներէն վար կը վազէին : Աւելորդ է ըսել թէ ամէնէն քնքուշ գգուանքները և ամէնէն անկեղծ գովեստները շռայլուեցան պըղտիկ ժամագործին որ, համեստութենէն կը շփոթէր կը մնար :

Ե. — ՔՐԻՍՏԴԻԱՆ՝ ԳՕԼԵԺԱԿԱՆ

Վերջապէս գօլէժ մտնելու վայրկեանը հասած էր : Քրիստդիան իբրեւ ցերեկեայ աշակերտ դրուեցաւ քաղքին ամէնէն կարեւոր մէկ գօլէժը ուր կը յաճախէին այն տղաքը որոնք կը պատրաստուէին յետոյ հետեւիլ համալսարանական բարձր ուսմանց :

Քրիստդիան ուսումնասէր ու ջանադիր աշակերտ մը եղաւ, և զանազան գիտութեանց մէջ ձեռք բերաւ յաջողութիւններ որոնք Գօրնէլի մօրեղբօր գուշակութիւնները կը հաստատէին, բայց, երկրաշափութիւն ու բնաբանութիւն սորվելով հանդերձ, զանց չէր ընէր մեքենագիտութիւնը և շատ պարագայից մէջ, ճարտար ու իսկատիպ հնարքներով, իր ուսուցիչներուն և դասընկերներուն զարմացումը շարժեց : Իր ուսուցչապետներէն մէկուն ժամացոյցը բանեցուց : Անկումի մը հետեւանքով, անիւնները խանգարուած էին, բայց բան մը կոտրած չէր . Քրիստդիան շուտ մը նորէն իրենց առանցքներուն վրայ դրաւ զանոնք, կազմեց :

Ամառ օր մը, տաք օդին, իր ընկերները՝ վազելով ու խաղալով՝ ծարաւէ պապակած՝ կը տրտնջէին որ ուզածնուն պէս չէին կրնար ջուր խմել : Հաստատութեան ճեմավայրին խորը, շրջափակին պատէն անդին, զով ու վճիտ ջուրի առուակ մը կը վազէր :

«Ահ, եթէ կարող ըլլայինք սա առուակին հասնիլ, կ'ըսէին դպրոցականները, ի՞նչ աղուոր պիտի զովանայինք անոր ջուրովը :

— Անկարելի բան մը չէ ասիկա, պատասխանեց շուտով Քրիսդիան :

— Լաւ գիտես դուն թէ ճեմավայրէն դուրս ելլելն արգիւտած է :

— Է՛, ուրեմն, առանց ճեմավայրէն դուրս ելլելու, կը յուսամ թէ կրնամ ուղածնուդ չափ ջուր տալ ձեզի :

— Առուակը ի՞նչպէս պիտի դարձրնէք ու ջուրը պատին վրայէն հոս պիտի բերէք . կ'ըսէին դպրոցականները՝ երկմտելով, վհո՛ւկ ըլլալու է մարդ այդ բանը ընելու համար :

— Մտքիս մէջ գաղափար մը ունիմ զոր կարծեմ թէ կրնամ իրագործել :

— Ահա ինքնագով պարծուկ մը որ մեզ կը ծաղրէ, պոռաց մեծ աշակերտ մը որ միշտ նախանձոտ եղած էր Քրիսդիանի յաջողութիւններուն : Եթէ կարող ըլլաս նոյն իսկ կաթիլ մը ջուր հանել առուակէն, քեզի՛ կուտամ տասը ֆիօրինը զոր քսակիս մէջ ունիմ :

— Ես ալ, քեզի՛ կը նուիրեմ իմ պատկերազարդ աստեղագիտութիւնս որ հիացումդ գրաւած է, ըսաւ ուրիշ մը :

— Եւ ես, յարեց երրորդ մը, կը խոստանամ քեզի տալ կաշիէ խոշոր գնդակս :

Ամէն մէկը այսպէս գրաւ մը դրաւ, վրաստահ ըլլալով թէ ո՛չ քսակին, ո՛չ աստեղագի-

տութեան գրքին և ոչ ալ գնդակին դպչիլ հարկ պիտի ըլլար :

— Ձեր նուէրներուն պէտք չունիմ, պատասխանեց Քրիսդիան, կը բաւէ որ զովարար առատ ջուր ունենանք հոս :

Դպրոցին զանգակը հնչեց և տղաքը՝ պատասխանելով անոր կոչին, իրենց դասարանները մտան վերստին, բայց հեգնօրէն կը ծիծաղէին՝ թօթուելով ուսերնին :

Քրիսդիան յաճախ, կիրակի օրերը, դաշտերը պտոյտի կ'ելլէր Գօրնէլի մօրեղբօրը հետ : Իր առաջին պտոյտին, զանի առաջնորդեց այն առուակին քով որ գօլէժին պատին ստորոտէն կը հոսէր և անոր պատմեց ընկերներուն հետ ունեցած խնդիրը :

— Ինծի պէտք ըլլալիքը, ըսաւ, պարզապէս թեթեւ անիւ մըն է, որ պատին բարձրութեանը հասնելու չափ մեծ ըլլայ, և միանգամայն ջուրին մակերեսը շօշափէ :

— Եւ վստա՞հ ես որ ջուրը այդ անիւով վեր հանելու կարող կ'ըլլաս :

— Սպասեցէք, մօրեղբա՛յր, դեռ չաւարտեցի : Եթէ ամանի ձեւով երկու երեք դոյլ, այս անիւին վրայ հաստատեմ, անոնք ջուրը պիտի քաշեն և մինչեւ պատին բարձրութիւնովը վեր պիտի հանեն : Երկու երեք դոյլ միայն կը դնեմ, որպէս զի մեքենան շատ ծանր չըլլայ :

— Լա՛ւ, բարեկամս, դոյլերը պիտի քա-

շեն ջուրը, բայց ինչպէ՞ս պիտի դարձընես անիւր :

— Բակին ներսի կողմէն պատին վրայ դրուած անուաւոր բռնակով մը դիւրաւ պիտի կրնամ դարձընել անիւր :

— Գէշ չէ ասիկա, փոքրիկ ճարտարագէտ, բայց, երբ ջուրը, դոյլերուդ մէջ վեր ելլէ, ինչպէ՞ս պիտի կրնաս ճեմավայրին մէջ վազ-ցընել զայն :

— Ատկէ դիւրին ի՞նչ կայ. ջմուղիի ճե-
ւով փայտէ դաշտի մը մէջ կը թափի ջուրը,
և անկէ կը վազէ ճեմավայրը, իբրեւ թէ աղ-
բիւրի մը բերնէն վազած ըլլար :

— Անթերի է գաղափարդ. հնարումդ լաւ
կ'երեւայ ինծի և ընկերներդ անակնկալի պիտի
գան : Այդ պարագային՝ իմ մասիս, ես կը խոս-
տանամ քեզի՝ երկու-երեք դոյլով ու մէկ
բռնակով անիւ մը տեղաւորել. երկու հաս-
տատուն հեծաններու միջոցաւ դիւրաւ պիտի
ըլլայ այս բանը : Հիմա, պէտք է որ ասիկա
գօլէժին տնօրէնին իմաց տամ նախապէս,
վասն զի չեմ ուզեր առանց իր արտօնութեան
բան մը ընել :

Հետեւեալ առտուն, Գօրնէլի մօրեղ-
բայրը գնաց գտաւ տնօրէնը և անոր հաղոր-
դեց Քրիսդիանի ճարտարամիտ գաղափարը :
Հաստատութեան պետը շատ կը սիրէր իր մա-
տաղատի աշակերտը և, ասկէ զատ, շատ հե-
տաքրքիր էր տեսնել թէ ի՞նչ պիտի ըլլար այս
ծրագրին արդիւնքը :

«Այդ առուակը գօլեծին 'կը վերաբերի,
պատասխանեց, ամէն ազատութիւն կուտամ
ձեզի որ փորձէք ձեր հնարքը: Եթէ մեզի կա-
րելի ըլլայ ա'յդքան դիւրութեամբ ջուր ունե-
նալ, իրական ծառայութիւն մը վայելած պիտի
ըլլանք. բայց, թո՛վմաս առաքեալին ցեղէն
եմ ես, տեսածի՛ս միայն կը հաւատամ:

Քանի մը օր ետքը, Գօրնէլի մօրեղբօր
փութկոտութեան ու գործունէութեան շնոր-
հիւ, անիւր հաստատուեցաւ պատին ստորոտը՝
երջանկութիւն պարգեւելով կնքահօրը որ հա-
ճելի գործ մը կատարած էր սանիկին համար:
Շրջանակին վրայ կապուած դոյլեր, ջուրը
առուակէն կ'առնէին և կը թափէին տաշտին
մէջ ուրկէ ճեմավայրը կը հոսէր անիկա: Անիւր,
առանց դժուարութեան կը դառնար բռնակի
մը միջոցաւ, որով ընդագոյց երկու պզտիկ
անիւններ շարժման մէջ կը դրուէին:

Տնօրէնը, ուսուցչապետները և բոլոր աշա-
կերտները եկան հանդիսատես եղան այս հրա-
շակերտին և հիացան աղբիւրին վրայ որմէ յըս-
տակ ջուր մը կը վազէր առատօրէն: Քրիս-
դիանի յաղթանակը կատարեալ եղաւ: Տնօ-
րէնը շնորհաւորեց զանի և դպրոցականները՝
ճեմավայրին շուրջը վերամբարձ պտըտցուցին
զայն ի պատիւ:

Դեռատի Հիւճէնսը, եռանդագին շարու-
նակելով հանդերձ իր հետազօտութիւնները և
ուսումները, երբեմն կը սիրէր ընել գիւտ մը

որով կարենար, առանց ունէ վտանգի, խաղ մը
խաղալ անհամակրելի և չարակամ մէկու մը :

Ամէնէն զուարճալի իր խաղերէն մէկն է
այն զոր ըրաւ գօլէժի դռնապանին՝ Բէդէր-

Դաժանաբարոյ, կոճ, անհանոյ մարդ մըն էր այս դռնապանը :

պուճի : Դաժանաբարոյ , կոշտ , անհաճոյ մարդ
մըն էր այս դռնապանը , միշտ պատրաստ
պատժել տալու այն դպրոցականները որոնք
բաւական նուէր չէին տար իրեն : Սովորու-
թիւն ըրած էր՝ գօլէժի ժամացոյցին նայելով՝

մտից դուռը փակել ճի՛շդ նշանակեալ ժամուն ,
բայց գօլէժին ժամացոյցը , յաճախ աւրուելով
քաղաքի ժամացոյցէն առաջ կ'երթար :

Տղաքներ , որոնք կը կարծէին թէ ժամա-
նակին հասած էին , շատ անգամ ստիպուեցան
տուն վերադառնալ , և յետոյ իրենց ուսուց-
չապետէն պատժուեցան՝ յապաղումի պատ-
ճառաւ :

Առտու մը , Քրիսդիան որ խիստ ճշդապահ
էր , սովորական ժամուն տունէն մեկնեցաւ
այն համոզումով թէ դասարան մտնելու ժա-
մէն առաջ կը հասնի գօլէժ : Բայց հաշիւի չէր
առած գօլէժի ժամացոյցին քմահաճ ընթացքը
և Բէդէրպում աղբարիկին չար բնաւորու-
թիւնը :

Բակին դուռը գոց էր :

— Բէդէրպո՛ւմ , պոռաց փոքրիկ Հիւճէնս ,
այն դռնակէն որ փողոցին վրայ կը նայէր ,
Բէդէրպո՛ւմ , բա՛ց դուռը՝ կ'աղաչե՛մ :

— Ո՛չ , պարոն , ուշ մնացած էք և աղէկ
գիտէք թէ՛ ժամը եօթը հնչելուն պէս՝ դուռը
կը գոցուի :

— Քաղքի ժամացոյցով , դեռ ժամը եօթը
չկայ , և ձեր ժամացոյցը շիտակ չէ :

— Ես եմ որ կը լարեմ ժամացոյցը , և մէ՛կը
իրաւունք չունի ըսելու թէ լաւ չ'երթար
անիկա :

— Բայց , խօսքի սկսելէս ի վեր , արդէն
դասարան մտած պիտի ըլլայի հիմա . . .

— Վա՛յ քեզի , գնա՛ քիչ մը պտըտէ :

Եւ դռնապանը կոշտօրէն փակեց դռնակը :
Քրիսդիան՝ վշտացած՝ տուն վերադարձաւ ,
և մօրեքօրը պատմեց այն փորձանքը , զոր՝
Բէդէրպուլմի չարութիւնն ու յամառութիւնը
բերած էին գլխուն :

— Գօլէժ վերադառնալուս՝ պիտի պատ-
ժըւիմ , ըսաւ :

— Զպիտի պատժուիս , սիրելի՛ս , որով-
հետեւ ուշացած չէիր , բնաւ հոգդ մի՛ ըներ ,
ես անձամբ կուգամ բացատրութիւն կուտամ
տնօրէնին :

Գօրնէլի մօրեղբայրը դատը շահեցաւ . Բէ-
դէրպուլմը ամենայն իրաւամբ յանդիմանուե-
ցաւ և Քրիսդիան չի պատժուեցաւ , բայց չար
դռնապանը հազարումէկ չնչին բաներ պճրութ-
քելով վրէժ լուծեց , և անոր վրէժխնդրու-
թեան զոհ գացին բոլոր աշակերտները :

— Սա Բէդէրպուլմը աղուոր դաս մը կ'ուզէ ,
ըսաւ Քրիսդիան իր դասընկերներուն , տեսակ
տեսակ տաղտուկներ կը պատճառէ մեզի , բայց
որովհետեւ որչափ չար , նոյնչափ ալ վատասիրտ
է , խաղ մը կ'ուզեմ խաղալ անոր :

Ժամացոյցի զսպանակով , հնչասարքի բա-
ւական ճարտարամիտ յօրինուածք մը կազմեց :
Զսպանակը երբ լարուէր , այսինչ որոշ վայր-
կենին շարժման մէջ պիտի դնէր՝ պզտիկ գըն-
դակով վերջաւորող պողպատէ գաւազան մը
որ՝ այս գնդակով՝ շուտ շուտ հարուածներ
պիտի տար զանգակի մը :

Այս հնչասարքը դրին մարդապատկերի մը

մէջ որուն երեսը անցուցած էին խաւաքարտէ
այլանդակ դիմակ մը : Որովհետեւ դռնապանին
խցիկը փողոցին վրայ կը բացուէր , Քրիս-
դիան , իր ընկերներէն մէկուն օգնութեամբը,
իրիկուն մը օգուտ քաղեց Բէդէրպուլմի բա-
ցակայութենէն և մարդապատկերը անոր մահ-
ճակալին տակը սահեցուց :

— Վաղը կը հասկնանք անցած դարձածը ,

Դռնապանը ընդոս արթնցաւ .

ըսաւ դեռատի Հիւճէնսը . բայց, եթէ, ինչպէս
կը յուսամ , մեքենական կազմածքս , իր ար-
դիւնքը տայ , Բէդէրպուլմը պատուական վախ-
մը պիտի կրէ :

Կէս գիշերուան ատենները , մինչդեռ դռ-
նապանը հանդարտիկ մը կը քնանար , հնչա-
սարքը մէկէն թնդաց , մահճակալին տակ ,

խանգարելով խուցին խորին լռութիւնը .
srլլէ՛ն, srլլէ՛ն, srլլէ՛ն :

Ընդոստ արթըննալով, դռնապանը հասկը-
ցաւ թէ այս ձայնը չէր գար դրան զանգակի-
կէն որուն ձայնը շատ տարբեր էր լսածէն :
Սակայն, կէս քուն կէս արթուն, կարծեց թէ

Հարուն-էլ-Բաշիս խալիֆան Շառլմաներ կայսեր դրկեց ժամացոյց մը

ուշամնաց ուսուցիչ մը դուրսէն զանգակ մը
զարկած էր : Քթին տակէն մըմռալով, ելաւ
բացաւ դուռը : Մա՛րդ չի կա՛ր : Դողդղալով
խուցը եկաւ նորէն :

« Եւ սակայն երազ չի տեսայ, կը մըմնջէր ,
իրաւցընէ քաշեցին զանգակը, բայց ի՛նչ զար-
մանալի հնչիւն էր : Կարճատեւ արագ ու զա-

հավէժ հարուածներով կը հնչէր, կարծես թէ
երկաթէ գաւազանով մը մէկը շուտ շուտ զան-
գակի մը կը զարնէր:»

Ուշադիր այցելութիւն մը տուաւ իր սեն-
եակին ամէն կողմը, վարագոյրները վեր վեր-
ցուց և յանկարծ, մահճակալին տակ, տեսաւ
մարդկային կերպարանք մը: Գո՛ղ է, գո՛ղ,
թերեւս մարդասպա՛ն մը, խորհեցաւ, սոսկու-
մով համակուած, ու առանց այլ եւս ետին նա-
յելու, խուցին դուռը բանալիով գոցելէ ետքը,
վազեց դէպ ի բակը:

«Գո՛ղ կա՛յ: Մարդասպան կա՛յ» կը պո-
ռար բոլոր ուժովը:

Սպասաւորները, ուսուցիչները, յետոյ,
տնօրէնը վազեցին եկան:

«Ի՞նչ է պատահեր» հարցուց տնօրէնը:

— Ա՛հ, պարոն տնօրէն, գող մտեր է
խուցս և եկեր պահուրտեր է մահճակալիս
տակ: Զանգակ մը հնչեցուց ուժգին կերպով,
ու ես արթընցայ ձայնէն:

— Ի՞նչ կը բարբանջես, Բէդէրպու՛մ աղ-
բա՛ր: Տեսե՞ր ես երբեք գող մը որ զանգակ
զարնելով գործ տեսնէ: Տարօրինակ կը թուի
այդ բանը: Երազ ես տեսեր, և խենդութիւն
է այսպէս, գիշերուան մէջտեղ, ամբողջ դըպ-
րոցը ոտքի հանել:

— Հաւատացէ՛ք որ մահճակալիս տակն է,
իւր ահարկու դէմքը աչքերովս տեսա՛յ: Սա-
կայն, չէ կրցած անշուշտ փախչիլ, վասն զի
բանալիով գոցեցի դուռը:

— Օ՛ն , երթանք տեսնենք սա նշանաւոր
գողը . . : Պէտք է ցոյց տանք քեզի թէ խեն-
դութիւն է ըրածդ : »

Ամէն մարդ տնօրէնին ետեւէն գնաց :
Բէդէրպու մ բոլոր մարմինովը կը դողար : Կար-
ծեցեալ աւազակը հո՛ն մահճակալին տակն էր ,
անշարժ փռուած : Սպասաւորներէն մէկը ոտ-
քերէն քաշեց և մարդապատկերը մէջտեղ
բերաւ :

Ամէնն ալ խնդացին , անախորժ կատակ-
ներու տարափ մը թափեցին Բէդէրպու մի
զլխուն որ , ամօթահար շփոթած , չէր գիտեր
թէ ո՛ւր պահուըտի :

Տնօրէնը հասկցաւ թէ դպրոցականներէն
մէկուն խաղն էր ասիկա , և՛ մեքենական կազ-
մածքին նայելով՝ ենթադրեց թէ այդ դպրո-
ցականը իր Քրիսդիան աշակերտն ըլլալու էր
հաւանաբար : Հետեւեալ օրը , Քրիսդիան երբ
հարցաքննուեցաւ , անկեղծօրէն խոստովանե-
ցաւ իր չարաճճիութիւնը՝ բացատրելով այն
դրդապատճառը որ մղած էր զինք այդ բանը
մտածելու :

Քրիսդիան պատժուեցաւ , բայց Բէդէր-
պու մ պարտաւորեցաւ իր պաշտօնը թողուլ՝
աւելի քաղաքավար և նուազ կոշտ դոնապանի
մը : Գօլէթի աշակերտներուն ուղածն ալ
ա՛ս էր :

Զ. — ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՄԱԳՈՐԾԻՆ ԱՍՊԱՐԷԶԸ

Իր նախնական ուսումները Լա Հէի մէջ առնելէ ետքը, պատանի Հիւճէնսը ղրկուեցաւ Լէյտ, յետոյ Բրէտա՝ որպէս զի մաթեմատիկական ու բնաբանական գիտութեանց մէջ կատարելագործութիւն ձեռք բերէ։ Այնուհետեւ պտրտեցաւ Եւրոպայի զանազան երկիրները, ի մէջ այլոց Անգլիա, Գերմանիա և Ֆրանսա, ճանչնալու համար իր ժամանակին գիտունները և այն նշանաւոր գործերը որոնք կրնային հետաքրքրել իր հնարագէտ հանճարը։

Մինչեւ այն ատեն ժամագործութիւնը մեքենական արուեստի մը վիճակին մէջ մնացած էր, և արդէն քանի մը տարիէ ի վեր ծանօթ էր Եւրոպայի մէջ։

Անուաւոր հին ժամացոյցներէն մէկը, որուն վրայ կը խօսի պատմութիւնը, այն ժամացոյցն է զոր Պօղոս Ա. Պապը նուէր ըրաւ Ֆրանսայի թագաւորին, Յոյր Բէբէնի։ Ժողովուրդին մեծ զարմացում պատճառեց այն ժամացոյցը և զայն նկատեցին հրաշակերտ մը՝ մոգութենէ ներշնչուած մանաւանդ՝ քան թէ մարդկային հանճարէ։

Քանի մը տարի ետքը, Հարուն-էլ-Րաշիտ խալիֆան՝ Բէբէնի որդւոյն, Շարլըմաներ կայսեր, ղրկեց ա՛լ աւելի կատարելագործեալ ժամացոյց մը, և՛ այդ օրէն սկսեալ՝ հնարիչները ջանացին բազմացընել այս մեքենաները

որոնք բռնեցին ջրաժամերուն (Ջուրով ժամացոյց = clepsydre) և աւագաժամերուն տեղը, այս նախնական ժամացոյցներն էին որ հին ժամանակաց մէջ գործածուած էին միայն՝ ժամանակին ընթացքը չափելու համար։ Այն ատեն երեւան եկան բազմամասն մե-

Խոշոր սեւ սոխեր պատէր էին երկինքը

քենայով ժամացոյցներ։ Իտալացի մը՝ ժան տը Տօնի, ԺԴ. դարուն մեջ շինեց ժամացոյց մը որ Բատուայի աշտարակին մէջ դրուեցաւ։ Անիկա, ժամերէն զատ, ցոյց կուտար նաեւ արեւուն և մոլորակներուն ընթացքը։ Խորին սքանչացում գրաւեց այս գործը, որ՝ մինչեւ այն ատեն տեսնուած նմանօրինակ

Օր մըն ալ, Քրիստիան և իր բարեկամը, Բիդէր Լուզ, որ ուղեկից եղած էր իրեն, նկարչութիւնը ուսումնասիրելու համար կատարած ճամբորդութեանը մէջ՝ պայուսակը կռնակին՝ նոր մեկներ էին հինաւուրց Ֆրիպուրկ քաղաքէն, և ճամբանին կորսնցնելու վտանգն աչք առնելով, կ'երթային այցելել այս նկարագեղ երկրամասը:

Զուարթաբար կը քալէին արահետներէն որոնց եզերքին մարգագետիններ և ընկուզենիներ կ'երեւային, այս ծառերուն ճիւղերը մինչեւ գետին կը հասնէին և իրենց հասուն պտուղները անցորդներուն կ'ընծայէին: Զրանկարի մը պէս թարմ ու կանանչ էր երկիրը և բազմաթիւ առուակներ կը խոխոջէին կոպիճներուն վրայէն և փախուստ կուտային կազմելով շառաշուն ջրվէժներ:

«Ի՞նչ շքեղափայլ երկիր, կ'ըսէր նկարիչը, կարծես թէ թատերական վիժակներու շարք մըն է որ կը պարզուի դիմացս. մէն մի քայլիս, փափագ կը զգամ հանել երանգապնակս ու վրիժիւններս, նկարելու համար սա գեղեցիկ դատանկարներէն մէկը:

— Խանդավառութիւնդ արդար է, սիրելիդ իմ Բիդէր. բայց, եթէ կ'ուզես որ, իրիկուն չեղած, հասնինք Հէրէնվայս գիւղը ուր կը գտնուին ժամագործները, պէտք է աճապարենք:

— Ուրեմն, քալե՛նք, բարեկամս, չեմ ու-

զեր ուր զիշեր ժամանակ այս մուծ անտառին
մէջ մուրրինք :

— Ահ, Թօրէ-Նուարի աւագակները թատ-
րերգութեան աղուո՛ր նիւթ կ'ըլլան :

— Սակայն, սիրելի՛ Քրիսդիան, ես լսած
եմ ինչ ինչ պատմութիւններ որոնք ապահո-
վութիւն չեն ներշնչեր :

— Բանէ՛ մըն ալ մի վախճար, բարի մար-
դիկ միայն կը գտնուին հոս, ամէնն ալ ազնիւ
ու անկեղծ :

— Ճիշդ է, բայց օրէրա-գօմիգի տարազ-
ներով :

— Եւ այդ բանը պէտք է հաճելի գայ քեզի
պէս նկարիչի մը :

Անտառին մէջէն երկար գնացքէ մը ետքը,
մեր երկու ճամբորդները հանգիստ առին
ամարանոցի մը մէջ ուր՝ իրենց ճամբան շա-
րունակելէ առաջ հիւթեղ ճաշ մը ըրին : Ճամ-
բան կ'երկարաձգուէր եղեւիններու, կնձնի-
ներու, ցարասիներու մէջէն, ստորոտէն ահա-
զին ժայռերու որոնց վրայ ցցուած կային
ժանտափուշի ու կենիստայի մացառներ : Ծուռ
ու մուռ երկարելով՝ զառիվեր կը բարձրանար
ճամբան, և բնակարանները՝ հետզհետէ կը
ցանցառէին :

« Կարծեմ թէ, ըսաւ յանկարծ Բիդէր,
օդը կ'ամպոտի, երկինք կը մթնէ. արդեօք
մըրկի՞ պիտի բռնուինք : »

Քրիսդիան երկինք նայեցաւ, դիտեց :
Խոշոր սեւ ամպերը պատեր էին երկինքը,

արեւմտեան սաստիկ հով մը կը քշէր կը բերէր զանոնք :

« Աճապարե՛նք , բարեկամ , պատասխանեց Հիւճէնս , ջանանք որ , տեղատարափը չսկսած , գիւղ հասնինք : »

Պօլպէրի կողմանէ Բարիզ կոչուեցաւ

Բայց գիւղը դեռ հեռու էր և արդէն որոտումին չարաշուք գոռումը կը լսուէր : Քիչ մը ետք , սկսան խոշոր կաթիլներ իյնալ : Ստիպուեցան ժայռի մը տակ ապաստանիլ :

Մըրիկը երկար տեւեց և գիշերը վրայ հասած էր՝ երբ երկու բարեկամները կարող եղան ճամբայ ելլել նորէն :

«Կը բաւէ որ այս ճամբան գիւղ հանէ մեզ,
ըսաւ Բիդէր. այդ պարագային՝ շատ մտահոգ
չի պիտի ըլլայի եթէ ծառերուն տակ, այս
մուկին մոլորէինք իրերամած սա արահետնե-
րուն մէջտեղ : »

— Մեր ճամբուն վրայ, առաջին հանդի-
պած դուռը կը զարնենք, պատասխանեց Քրիս-
դիան :

— Լոյս մը կը նշմարեմ, ըսաւ յանկարծ
նկարիչը :

— Մեր արուսեակ աստղն է, փրկուե-
ցանք :

Ամարանոց մըն էր շինուած մուտքին
վրայ ըստ բաւականին ընդարձակ սարահարթի
մը ուր կ'երեւէին շատ մը տուններ : Հիւճէնս
զարկաւ դուռը : Մարդ մը, դեռ երիտասարդ,
անմիջապէս բացաւ դուռը :

«Ներս եկէք, ըսաւ, շատ գէշ օդով մը
կը ճամբորդէք : »

— Այո՛, մըրկի բռնուեցանք մէկէն :

— Է՛ ուրեմն, կրնաք այս իրիկուն մաս-
նակից ըլլալ մեր համեստ ճաշին և գիշերը
կրակին քով անցընել. ուրիշ խնդիր՝ եթէ
ուզէք մինչեւ Հէրէվայսի պանդոկը երթալ :

— Շատ հեռո՞ւ է ասկէ :

— Գրեթէ ժամուան մը ճամբայ :

— Հոս կը հանգչինք առայժմ, քանի որ
ասոր բարեհաճութիւն ցոյց կուտաք դուք.
կը խորհինք ետքը թէ կրնա՞նք աւելի հեռուն
երթալ թէ ոչ :

Անոնք կը գտնուէին մեծ սրահի մը մէջ
ուր վրան մամուլով կահագործի մը սեղան մը
կար : Սղոցներ , խարտոցներ , մուրճեր և կա-
հագործարանի ուրիշ շատ մը գործիքներ պա-
տէն կախուած էին ձողիկներու վրայ : Մեծ
բուխերիկ մը , փայտի կոճղերով լեցուած ,
բոց կ'արձակէր զուարթօրէն , մինչդեռ ման-
կամարդ կին մը , քանի մը տղոցմով բոլոր-
ուած , կերակուր կը պատրաստէր : Տասներ-
կուքէն տասներհինգ տարեկան մանչեր գործա-
սեղանին շուջը կ'աշխատէին . մէկը քառա-
կուսի տուփ մը կը պատրաստէր , ուրիշ մը
անիւններ կը կտրէր , երրորդ մը սլաքներ
կը քանդակէր , ամէն մէկը , վերջապէս , իր
որոշ զբաղումն ունէր :

« Կը տեսնեմ թէ , ըսաւ Քրիսդիան , ժա-
մագործական արհեստանոցի մը մէջ ենք : »

— Այո՛ , պարոն , այս պատանիները՝ ամէնն
ալ , իմ տղաքս են . այս վայրկենին՝ կը շի-
նենք կ'աւարտենք մէկն այն ժամացոյցներէն
որոնք հիմա շատ կը փնտռուին Գերմանիոյ ,
Զուիցերիոյ , Ֆրանսայի մէջ , և ամբողջ Եւ-
րոպա :

Հիւճէնս ուշադիր քննեց կտորները մի առ
մի և շնորհաւորեց հայրը , անոր գեղեցիկ
աշխատութեանը համար :

« Կը տեսնեմ թէ , ըսաւ հիւրընկալը , ար-
հեստէն կը հասկընաք :

— Այո՛ , քիչ մը , պատասխանեց Քրիսդիան
ժպտելով :

— Բարեբախտ կը զգամ ինքզինքս որ տունիս մէջ արհեստակիցներ կ'ընդունիմ. հիմա պիտի ընթրենք, պարոններ, օր մը ամբողջ քալելէ ետք, անօթեցած ըլլալու էք... Այնուհետեւ, եթէ հաճիք տեսնել, ձեզի պիտի ցուցընեմ գործ մը որուն ձեռնարկած եմ և որ դիւրին դիւրին չի կատարուիր :

— Շուտով տեսնել կ'ուզեմ այդ գործը, պատասխանեց Քրիսդիան :

Սեղան բազմեցան, երկայն սեղան մը, ուր՝ իրենց հօրն ու մօրը հետ եկան նստան եօթը տղաքներ : Երկու ճամբորդներուն պատուոյ տեղը յատկացուցին : Ճաշը կարճ տեւեց, բայց հիւթեղ եղաւ և ոռոգուեցաւ քանի մը գաւաթ Րէնոսեան գինիով : Երբ ամէն մարդ սեղանէն ելաւ, ժամագործը ըսաւ իր հիւրերուն :

« Պարոններ, կը հաճի՞ք ինծի հետ գալ : »

Եւ զանոնք տարաւ մերձակայ սենեակ մը ուր, ուրիշ գործասեղանի մը վրայ, կը գտնուէին պղնձէ խել մը անիւներ և ժամացոյցի գործիքներ : Ընտանիքին հայրը վեր առաւ վարագոյր մը որուն ետեւ, պատէն կախուած, տեսնուեցաւ խոշոր ժամացոյց մը :

« Ահա՛, ըսաւ գործաւորը, ժամացոյց մը, որուն շինութեան նուիրեցի մանրակրկիտ խնամք և բովանդակ ծանօթութիւնը զոր ունիմ : »

Քրիսդիան, մանրամասնաբար քննեց այս

գործը և քանի մը անգամ իր զարմացումն ու գոհունակութիւնը յայտնեց :

«Պէտք է գոհ ըլլաք ըսաւ իր հիւրընկալին , վասն զի ա՛յս աշխատութիւնը՝ իրաւցընէ նշանաւոր է :»

— Անիկա սահմանեալ է մրցումի մը զոր Հայտէլպէրկ քաղաքը բացած է ժամացոյցի մը համար որ պիտի գետեղուի անոր դղեակին վրայ , բայց ես բախտ չունիմ , և , սակայն , եթէ մրցանակը շահէի , աղքատ ընտանիքի հայր մը , ինչպէս եմ ես , բարեկեցութեան , հարստութեան պիտի տիրանայի այդ մրցանակով :

— Եւ ո՞վ կասկած կը ներշնչէ ձեզի՝ յաջողութեան մասին :

— Ես մինչեւ հիմա սովորական ժամացոյցներ շինած եմ , մէկ հնչասարքով և կը վախճամ որ մի՛ գուցէ մրցակիցներս ներկայացընեն մէկէ աւելի հնչասարքով և իմինէս աւելի՛ կանոնաւոր բանող ժամացոյցներ , վասն զի ամէն մարդ կը խօսի կանոնաւոր-ճօճանակի մը վրայ զոր հնարեր է հոլանտացի Հիւճէնս գիտունը , ես այնքան աղքատ եմ որ չեմ կրնար կատարելագործեալ այդ մասերը հայթայթել :

Քրիսդիան չարաճճի ականարկ մը նետեց իր բարեկամին՝ Բիդէրի :

«Լա՛ւ , պատասխանեց ժամագործին , հոս պիտի պառկինք այս գիշեր , և , վաղը , եթէ հաճիք , նորէն կը խօսինք ձեր գործին վրայ :»

Հետեւեալ օրը , Հիւճէնս քակեց ժամա-

ցոյցը , և , լրացուցիչ անիւներով , իր հիւր-
ընկալին ցոյց տուաւ թէ ի՛նչպէս կրնար կո-
տորակները ծանուցանող հնչասարք մը զե-
տեղել , ինչպէս նաև՝ բազմաձայն ու այլազան
եղանակներով դաշնաւոր նուագ մը . ու ,
առանց ինքզինքը ժանշցնելու , անոր բացատ-
րեց տեսութիւնը կանոնաւորիչ - ճօճանակին
որ կը կիրարկուէր ճամացոյցներուն մէջ , և
խոստացաւ այդ ճօճանակէն հատ մը ղրկել
անոր : Քրիսդիան շատ օրեր անցուց այս ազ-
նիւ ընտանիքին մէջ , որպէս զի իր աշխա-
տութիւնը բերէ հասցընէ յարմար աստիճա-
նին՝ և ժամացոյցը լարեց բանեցուց , գիւ-
ղացիները ամէնն ալ , լսելով անոր դաշնաւոր
նուագին յստակ ձայնը , վազեցին եկան : Ամ-
բողջ ժողովուրդին ցնծութեան ձայներուն և
և իրենց հիւրընկալներուն օրհնութեանց տա-
րափին մէջ է որ երկու բարեկամները մեկնեցան
շարունակելու համար իրենց ուղեւորութիւնը :

Ժամանակ մը ետքը , Հէրէնվայսի ժամա-
գործը ընդունեց ճօճանակը և կրած անակըն-
կալը իր լրումին հասաւ , երբ իմացաւ թէ իր
բարերարը նոյն ինքն Քրիսդիան Հիւճէնսն էր ,
որ իր օգնութեամբ , միջոց տուած էր անոր
բոլոր մրցակիցներուն մէջ առաջին ըլլալու
ի Հայտելպէրկ :

Քրիսդիան Հիւճէնս յաջողութենէ յաջո-
գութիւն դիմեց : Մինչ նորահաս երիտասարդ
էր , Գօլպէրի կողմանէ Բարիզ կոչուած և Գի-
տութեանց Ակադեմիին թղթակից անդամ ան-

ուանուած էր : Ի յայտ բերաւ Երեւակին առաջին արքանեակը, շնորհիւ հեռադիտակի մը զոր ինքն անձամբ շինած էր :

Գիտական բազմաթիւ երկասիրութիւններ գրեց աստեղագիտութեան, երկրաչափութեան, բնաբանութեան վրայ, բայց իր փառաց ամենամեծ տիտղոսն է ճօճանակին կիրառումը ժամացոյցներուն մէջ՝ իբր կանոնաւորիչ, և հնարումը պարուրածել զսպանակին որ զրպանի ժամացոյցներուն մէջ ճօճանակին տեղը կը բռնէ և ծանրոցին տատանումը կը կանոնաւորէ :

Իր գիւտերուն շնորհիւն է որ ժամագործութիւնը ճշմարիտ գիտութիւն մը եղած է :

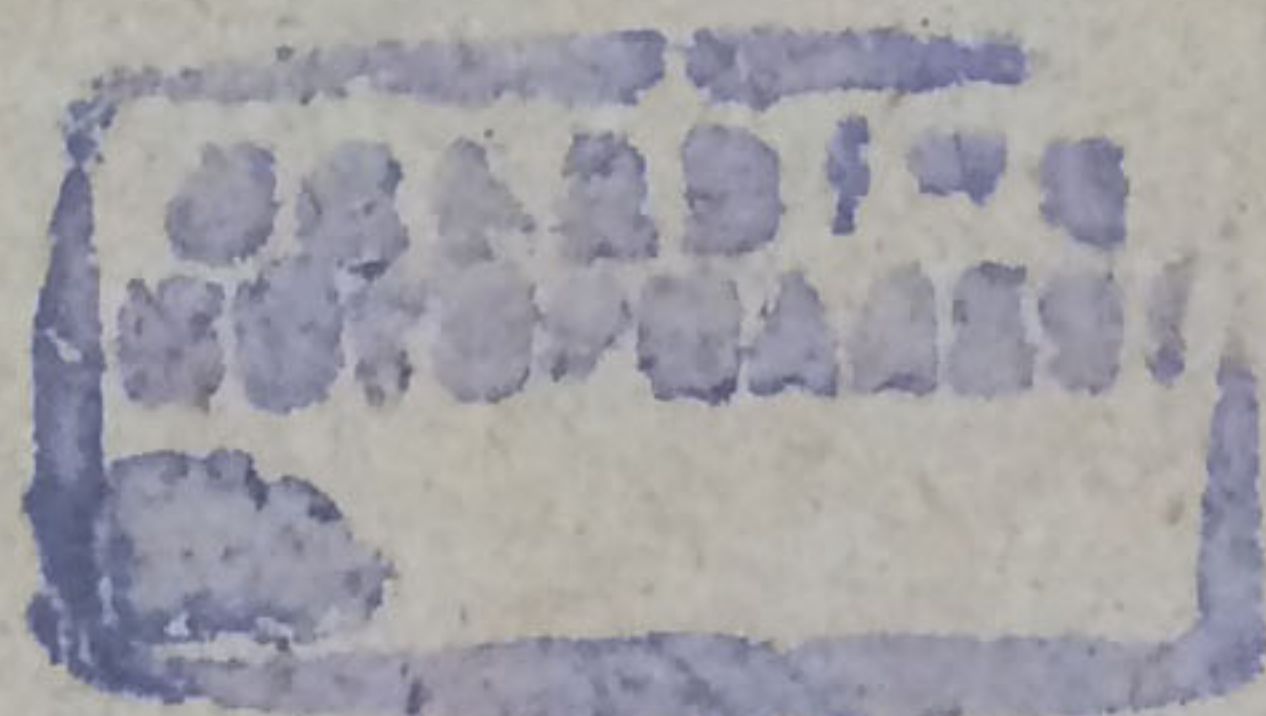
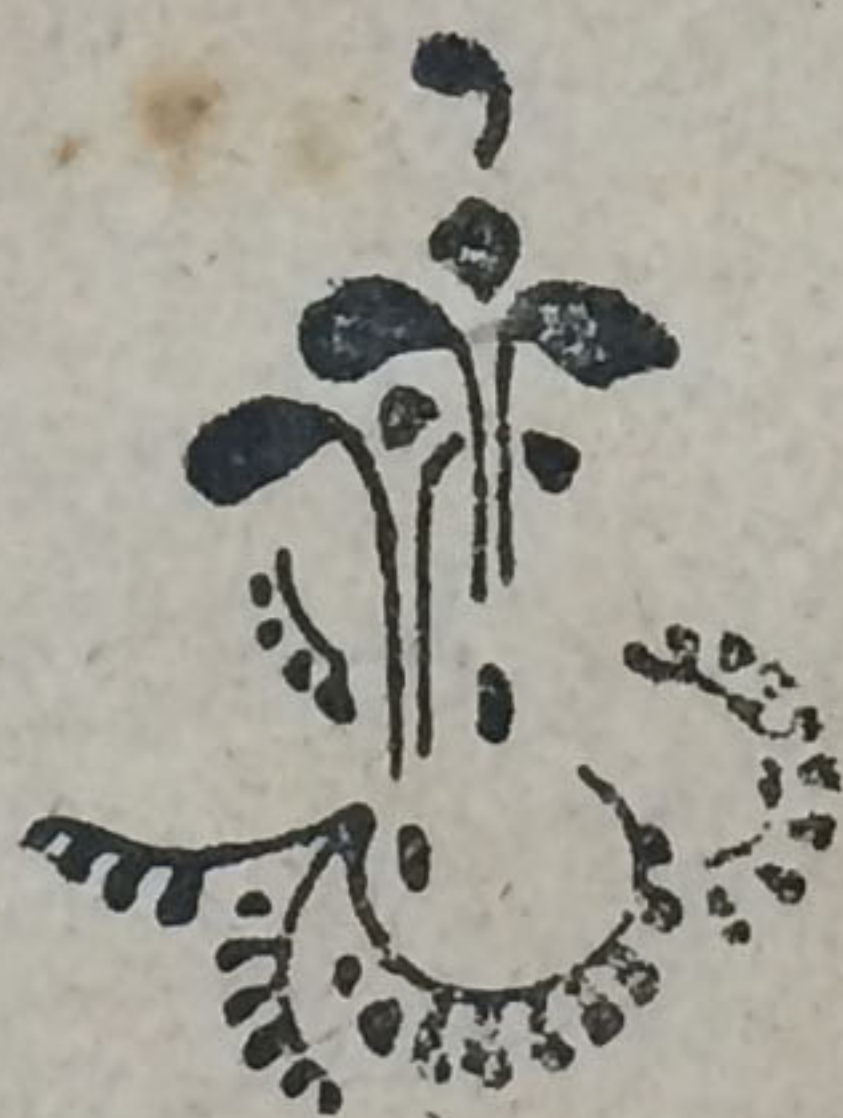
Քրիստոսիան Հիւճէնս մեկնեցաւ Ֆրանսայէն և վերադարձաւ Հոլանտա 1681ին, հակառակ այն ջանքերուն զոր թագաւորն ու նախարարները ի գործ դրին՝ զինքը չի թողլու նպատակաւ : Լա Հէի մէջ մեռաւ 1695ին : Ինչպէս Գօրնէլի մօրեղբայրը գուշակած էր, պզտիկ ժամագործը « դարձած էր մեծ գիտուն մը և հանդիսացած էր իր երկրին փառքը » :

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Էջ	Տող	Սխալ	Ուղիղ
11	26	ազնու թիւն	ազնու ու թիւն
12	31	կը շտկուէր	կը շտկուէր ,
13	4	կ'զգար	կը զգար
13	18	դասդիարակ	դաստիարակ
21	15	աղան	տղան
21	22	մուրջ	Մուրճ
22	6	ընելու	ընելու :
25	10	ձեզի	ձեզի :
27	10	ջմուղիի	ջրմուղիի

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԻՄԵՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Զամաֆերլար թիւ 32

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԸՆԹԵՐՅԱՄԱՆ

Գ Ի Ր Ք Ե Ր

- Ախոր Եղբայր մանկան մը պատմութիւնը 1924
- Գրոց ու քրոց Գ. Վ. Սրուանձեանց 1910
- Դիւթուած մասանիին առասպելը - Ս. Շալեան 1925
- Երեց հշիի կենսագրութիւնը-Զինացի 1905
- Ընկիր սղջկուսի Կ. Յովհաննէսեան 1922
- Ժընըվիէ՝ Քր. Նախ 1924
- Կիւր՝ Կ. Զամբորդութիւնը ի լիլիփուր Սուրբ 1922
- Զ. մաստէրութիւնները Կ. Հանեան 1911
- Հանրագիտակ Զ. Գ. Պապեան 1922
- Հերովդիս Գ. Պաղտատեան
- Ուղղեւորութիւն դեպի երկրիս կեդրոնը Ժ. Վերն 1910
- Պատմութիւն Ռուսիոյ Քաղաքացի 1925
- Պոլիմեթ Բաղափի Պատմութիւնը Տ. Զիթունի 1910
- Սասանց տուն Տ. Զիթունի 1910
- Սասանցի Դաւիթ Գ. Վ. Սրուանձեանց 1910
- Սասանացիին զաւակը Ա. Նաւարեան 1924
- Վիկտորիկի փառաւանքները Զ. Է. Մ. Լեւ 1910
- Տիլեւնաֆ աշխարհաբար եւ պատմագրագր Գեորգի 1860
- Փայտաշէն խաչիքից մինչեւ սպիտակ տունը 1916
- Փոքրիկ ժամագործը Կ. Ֆարեկ 1925
- Քեօր օղիի արկածներ Գ. Առաքեան 1924

BB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM0613

255.07.02.01.06.00/

